Journal Of Socio-Cultural Changes

Volume 22, Special Issue, Issue 1; (Serial No. 87), 2025
ISSN: 2008-1480
https: https://journal.khalkhal.iau.ir/

Type of Article (Review Article)

A Qualitative Sociological Study Of Domestic Violence Manifestations Among Married Couples In The Metropolis Of Tabriz

Ali Moradi: Department of Sociology, Kha.C., Islamic Azad University, khalkhal, Iran.
[*]**Morteza Farajian:** Department of Sociology, PaM.C., Islamic Azad University, Pars Abad Moghan, Iran.
Eghbale Azizkhani: Department of Sociology, Kha.C., Islamic Azad University, khalkhal, Iran.

Article Einfo

Received: 2025/06/15
Accepted: 2025/09/06
pp. 137-146

Keywords:
Domestic Violence
Tabriz
Socioeconomic Status
Cultural Capital
Family

Abstract

The aim of this study is to identify, analyze, and typologize the manifestations of domestic violence among married individuals residing in the metropolis of Tabriz. The research employed a qualitative methodology based on grounded theory. Data were collected through document analysis and in-depth exploratory interviews with 30 married participants, selected via purposive–theoretical sampling using the snowball technique. Data analysis was conducted through the constant comparative method across three coding stages: open, axial, and selective coding. The findings revealed that domestic violence manifests in physical, health-related, psychological, verbal, economic, social, sexual, cultural, and legal forms. Causal conditions such as socioeconomic status, addiction, cultural capital, age differences, virtual spaces, neurological disorders, secrecy, self-esteem, communication skills, depression, frustration, mistrust, retaliatory behaviors, lack of self-control, legitimization of violence, and women's submissiveness contributed to the emergence of violence. Contextual conditions, including patriarchal attitudes, lack of support for women, poverty, and the enculturation of violence, as well as intervening conditions such as male dominance and authoritarianism, spousal stereotypes, gender discrimination, and family power structures, played significant roles in the reproduction of domestic violence.

Citation: Moradi, Ali. Farajian, Morteza. Azizkhani, Eghbale. (2025). A Qualitative Sociological Study Of Domestic Violence Manifestations Among Married Couples In The Metropolis Of Tabriz. *Journal Of Socio-Cultural Changes*, 22, Special Issue 1; (Serial No. 87): 137-146.

DOI:

[*]**Corresponding Author:** Morteza Farajian
E-mail Address: farajian58@gmail.com
Tel: +989149053840

Extended Abstract

Introduction

Violence is a deeply rooted phenomenon in human history, manifesting in diverse forms and intensities. While historically, the focus was predominantly on physical violence, contemporary research recognizes its psychological, emotional, economic, and social dimensions. Domestic violence, in particular, is a major social harm threatening not only individual victims but also family foundations and societal well-being. As the primary social institution, the family is expected to provide a safe and peaceful environment; however, when it becomes a site of violence, it can reproduce aggression and insecurity. The World Health Organization defines violence as the intentional use of physical force or power, or the threat thereof, against others, leading to outcomes ranging from psychological and social harm to death. Thus, domestic violence encompasses not only physical harm but also verbal, psychological, economic, and sexual abuse. Evidence from East Azerbaijan province, especially the metropolis of Tabriz, indicates a rising number of domestic violence cases, signaling concern for judicial and social institutions. In this context, a scientific investigation of patterns and mechanisms of domestic violence among married couples is essential to gain deeper insight and inform effective policy and interventions .Accordingly, the central research question is: What are the patterns and processes of domestic violence among Tabriz couples, and which factors influence its occurrence? It is assumed that these manifestations emerge from the interaction of causal, contextual, and moderating factors, with significant individual and social consequences.

Methodology

This study employed a qualitative grounded theory approach to identify and analyze domestic violence manifestations among married couples in Tabriz. Given the limitations of existing theories and the necessity to develop a contextually appropriate model, this approach was considered most suitable. The study population comprised married couples in Tabriz, selected through purposive–theoretical sampling with the snowball technique. Initially, individuals with experiences of domestic violence were identified and, with their consent, participated in in-depth interviews. Subsequently, new participants were recruited via referrals to achieve theoretical saturation. Data were collected through 30 in-depth interviews, conducted by same-gender interviewers to ensure participants' comfort and confidentiality, with recording or note-taking. Data analysis followed three coding stages: open, axial, and selective coding, with iterative comparison and review to extract categories and relationships. To enhance validity and reliability, member checking was conducted, themes were evaluated by three independent reviewers, and semantic unit agreement was assessed by six sociology PhD students. The final Cohen's kappa coefficient was 0.82, indicating high reliability.

Results And Discussion

Analysis of in-depth interviews revealed that domestic violence among married couples in Tabriz manifests as a multidimensional and systemic phenomenon, arising from the complex interplay of individual, familial, and societal factors. The study identified 189 initial categories, organized into six interconnected axes: manifestations of domestic violence (physical, psychological, emotional, verbal, economic, social, sexual, cultural, and legal forms), causal conditions (addiction, age differences, depression, poor communication skills, mistrust, and socioeconomic challenges), contextual conditions (patriarchal attitudes, poverty, emotional instability, and lack of public education), intervening conditions (male dominance, gender stereotypes, and family power structures), strategies (perpetuation of violence, learned violent behaviors, and role incompatibility), and consequences (anxiety, depression, reduced self-esteem, emotional coldness, emotional divorce, and harm to children). The central phenomenon, conceptualized as a "coerced bond," integrates all axes, illustrating that domestic violence is not an isolated occurrence but the outcome of interdependent factors operating at multiple levels. Low socioeconomic status, addiction, age differences, depression, poor communication skills, and mistrust, combined with contextual elements such as patriarchal norms, poverty, emotional instability, and insufficient public education, reinforce the likelihood of violence, while intervening factors including family power structures, male dominance, and gender stereotypes shape its form and intensity. These dynamics lead to strategies that perpetuate the cycle of violence and exacerbate role incompatibility, resulting in consequences that extend beyond individuals—such as anxiety, depression, diminished self-esteem, and emotional divorce—to undermine family foundations and facilitate the reproduction of violence in society. Overall, domestic violence among Tabriz couples emerges as a self-reinforcing, systemic, and multidimensional phenomenon, emphasizing the urgent need for preventive policy measures, public education, enhanced social support, and structural reforms addressing cultural and gender norms as essential prerequisites for its mitigation.

فصلنامهٔ تغییرات اجتماعی-فرهنگی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال

دورهٔ ۲۲، ویژه‌نامه، شمارهٔ ۱؛ (پیاپی ۸۷)، ۱۴۰۴

شاپا: ۱۴۸۰-۲۰۰۸

https://journal.khalkhal.iau.ir/

نوع مقاله (علمی‌مروری)

مطالعهٔ کیفی جامعه‌شناختی شیوه‌های بروز خشونت خانگی در میان زوجین ساکن کلان‌شهر تبریز

علی مرادی: گروه جامعه‌شناسی، واحد خلخال، دانشگاه آزاداسلامی، خلخال، ایران.

***مرتضی فرجیان:** گروه جامعه‌شناسی، واحد پارس‌آباد مغان، دانشگاه آزاداسلامی، پارس‌آبادمغان، ایران.

اقباله عزیزخانی: گروه جامعه‌شناسی، واحد خلخال، دانشگاه آزاداسلامی، خلخال، ایران.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۵

شمارهٔ صفحات: ۱۴۶-۱۳۷

واژگان کلیدی:

خشونت خانگی

تبریز

پایگاه اجتماعی

سرمایهٔ فرهنگی

خانواده

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی، تحلیل و سبک‌شناسی شیوه‌های بروز خشونت خانگی در میان متأهلین ساکن کلان‌شهر تبریز است. روش‌تحقیق کیفی برمبنای گرندد تئوری است. داده‌ها از طریق مطالعهٔ اسناد و مصاحبه‌های عمیق اکتشافی با ۳۰نفر از افراد متاهل گردآوری شد. و نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری هدف‌مند-نظری به شیوهٔ گلوله‌برفی، صورت گرفت. تحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از روش مقایسهٔ مستمر ۳مرحلهٔ کدگذاری باز، محوری و انتخابی بهره گرفته شد. یافته‌ها نشان داد خشونت خانگی در اشکال جسمی، بهداشتی، روانی، کلامی، اقتصادی، اجتماعی، جنسی، فرهنگی و حقوقی بروز می‌یابد. شرایط علّی همچون پایگاه اجتماعی-اقتصادی، اعتیاد، سرمایهٔ فرهنگی، اختلاف سنی، فضای مجازی، بیماری‌های عصبی، پنهانکاری، عزت نفس، مهارت‌های ارتباطی، افسردگی، ناکامی، بدگمانی، رفتار تلافی‌جویانه، عدم کنترل خویشتن، مشروعیت خشونت و سر سپردگی زنان در بروز خشونت مؤثر بودند. شرایط زمینه‌ای نظیر نگرش مردسالارانه، عدم حمایت از زنان، فقر و فرهنگ‌پذیری خشونت و نیز شرایط مداخله‌گر مانند تحکم و فراد ستی مردان، قالب‌های کلیشه‌ای همسران، تبعیض جنسی و ساختار قدرت در خانواده، نقش مهمی در بازتولید خشونت ایفاء کردند.

استناد: مرادی، علی. فرجیان، مرتضی. عزیزخانی، اقباله. (۱۴۰۴). مطالعهٔ کیفی جامعه شناختی شیوه‌های بروز خشونت خانگی در میان زوجین ساکن کلان شهر تبریز. *فصلنامهٔ تغییرات اجتماعی-فرهنگی*، دورهٔ ۲۲، ویژه‌نامه، شمارهٔ ۱؛ (پیاپی ۸۷)، ۱۴۶-۱۳۷.

DOI:

***نویسندهٔ مسئول:** مرتضی فرجیان

آدرس پست‌الکترونیک: farajian58@gmail.com

تلفن: ۰۹۱۴۹۰۵۳۸۴۰

مقدمه

خشونت پدیده‌ای ریشه‌دار در جوامع انسانی است که در اشکال متنوع و با شدت‌های متفاوت نمود می‌یابد. اگرچه ریشهٔ واژهٔ خشونت از معنای «زور» و «اعمال قدرت»، گرفته شده و در ابتدا بیش‌از همه به بُعد فیزیکی آن توجه می شد، اما امروزه ابعاد روانی، عاطفی، اقتصادی و اجتماعی آن نیز درکنار خشونت جسمی مورد شناسایی و تحلیل قرار گرفته‌اند (قنبری‌پناه، برناک، ۱۴۰۳: ۴۶). از میان اشکال مختلف خشونت، خشونت خانگی یکی‌از مهمترین آسیب‌های اجتماعی محسوب می شود که پیامدهای آن نه‌تنها فرد قربانی بلکه بنیان خانواده و در سطحی وسیع‌تر، سلامت اجتماعی جامعه را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد. خانواده به‌عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، انتظار می‌رود محیطی برای امنیت، آرامش و رشد اعضاء باشد، اما هنگامی که به عرصه‌ای برای اعمال خشونت تبدیل می شود، می‌تواند کانون تولید ناامنی و بازتولید پرخاشگری در جامعه گردد (رشاد، ۱۴۰۱: ۷۶-۶۶). تعریف سازمان بهداشت جهانی از خشونت، آن را به «استفادهٔ عمدی از نیرو یا قدرت فیزیکی یا تهدید علیه دیگران»، مرتبط می‌داند که می‌تواند آثار جسمی، روانی، اجتماعی یا حتی مرگ به‌همراه داشته باشد (سلطانی، شعاعی. ۱۴۰۴: ۱۱۱). این تبیین نشان می‌دهد خشونت خانگی صرفاً به آسیب‌های جسمی محدود نیست بلکه شکل‌های پنهان‌تر مانند خشونت کلامی، روانی، اقتصادی و جنسی نیز می‌تواند قربانیان را درگیر سازد (میرزایی، محمدی، فیض‌اللهی، ۱۳۹۹: ۲۸۵). براساس آمارهای رسمی و گزارش‌های محلی، در استان آذربایجان‌شرقی و به‌ویژه کلان‌شهر تبریز، میزان پرونده‌های مرتبط‌با خشونت خانگی درحال افزایش است؛ به‌گونه‌ای که دستگاه‌های قضایی و نهادهای پیشگیری از وقوع جرم بارها نسبت‌به روند نگران‌کنندهٔ آن هشدار داده‌اند. در چنین شرایطی، مطالعه و واکاوی علمی شیوه‌های بروز خشونت خانگی در میان زوجین نه‌تنها برای شناخت بهتر ابعاد این مسئله ضروری است، بلکه می‌تواند مبنای تدوین سیاست‌ها و مداخلات کارآمد اجتماعی قرار گیرد. به‌طورخاص، اهمیت این تحقیق درآن است که باتمرکزبر زمینه‌های محلی و اجتماعی خاص تبریز، تلاش دارد به فهم عمیق‌تری از مکانیسم‌ها و الگوهای بروز خشونت خانوادگی دست یابد. پرسش تحقیق چنین بیان می شود که – شیوه‌های بروز خشونت خانگی در میان زوجین ساکن کلان‌شهر تبریز شامل چه الگوها، مکانیسم‌ها و فرایندهایی است؟ فرض برآن است که شیوه‌های بروز خشونت خانگی در میان زوجین ساکن کلان‌شهر تبریز تحت‌تأثیر مجموعه‌ای از عوامل علی، عوامل زمینه‌ای و عوامل تعدیل‌کننده شکل می‌گیرد؛ این پدیده دارای یک محور هسته‌ای است که فرایند خشونت را سازمان‌دهی می‌کند و در نهایت پیامدهایی قابل‌توجه برای افراد و جامعهٔ موردمطالعه به‌همراه دارد.

پیشینهٔ تحقیق

مرادی، فرجیان و *عزیزخانی* (۱۴۰۳)، به تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بروز خشونت خانگی در بین زوجین ساکن در کلان شهر تبریز پرداخته‌اند. و با بهره‌گیری از رویکرد پیمایشی نشان دادند که متغیرهای اجتماعی، فرهنگی و فردی در شکل‌گیری و گسترش خشونت خانگی نقش تعیین‌کننده دارند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که عواملی چون پایگاه اجتماعی–اقتصادی، اعتیاد، سرمایهٔ فرهنگی، اختلاف سنی، فضای مجازی، بیماری‌های روانی و پنهان‌کاری ازجمله مهمترین متغیرهایی هستند که با اشکال مختلف خشونت خانگی پیوند معنادار دارند. به‌طورخاص، این عوامل در قالب یک مدل تبیینی قادرند بخش مهمی از تغییرات مربوطبه شیوه‌های بروز خشونت خانگی را توضیح دهند و بدین‌ترتیب می‌توانند مبنای سیاست‌گذاری‌های اجتماعی در این حوزه قرار گیرند (مرادی، فرجیان، عزیزخانی، ۱۴۰۳: ۱۴۱-۱۱۶). *کاظمی* و *قاسمی* (۱۴۰۲)، با رویکرد جامعه‌شناختی به‌بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت خانگی علیه زنان در شهرستان کرج پرداخته‌اند. دراین مطالعه، خشونت خانوادگی به‌عنوان شایع‌ترین شکل خشونت علیه زنان که پیامدهای گستردهٔ اجتماعی، روانی و اقتصادی دارد، مورد‌واکاوی قرار گرفته است. با اتکاء بر نظریه‌های مختلف به تحلیل ابعاد مختلف خشونت علیه زنان پرداخته و نشان داده‌اند که خشونت روانی و اقتصادی بیشترین بسامد را در میان زنان موردمطالعه داشته و خشونت جسمی در رتبهٔ پایین‌تری قرار گرفته است. یافته‌ها همچنین بیانگر آن است که ویژگی‌هایی مانند وضعیت اشتغال زنان و سطح تحصیلات مردان در تشدید یا کاهش انواع خشونت نقش قابل‌توجهی دارند. درعین‌حال، پایگاه اقتصادی خانواده ارتباط معناداری با خشونت خانگی نشان نداده است. نتایج این پژوهش ضرورت توجه به ابعاد اجتماعی و فرهنگی خشونت و اتخاذ سیاست‌های پیشگیرانه

دراین زمینه را برجسته می‌سازد (کاظمی، قاسمی، ۱۴۰۲: ۱۶۳-۱۳۱). *لی*[۱] (۲۰۲۴)، در یک مطالعهٔ کیفی به واکاوی تغییر، تداوم و تشدید خشونت خانگی علیه زنان در دوره‌های پیش و پس از جدایی پرداخته است. این پژوهش با تحلیل روایت‌های زنان طلاق‌گرفته نشان می‌دهد که هرچند برخی اشکال خشونت نظیر خشونت فیزیکی پس از جدایی کاهش یافته‌اند، اما انواع دیگری مانند تعقیب، خشونت اقتصادی و به‌ویژه بهره‌گیری ابزاری از فرزندان شدت بیشتری پیدا کرده است. یافته‌ها آشکار می سازد که خشونت پس از جدایی بیش‌ازپیش به صورت غیر فیزیکی و در قالب سازوکارهای کنترل و سلطه بروز می‌کند و ریشه در ساختارهای پدر سالارانه و مناسبات قدرت دارد. وی براین‌اساس تأکید می‌کند که مداخلات حمایتی و خدمات سلامت، نظام قضایی و نهادهای آموزشی باید به پویایی‌های خشونت در بستر جدایی توجه ویژه داشته باشند و راهکارهایی برای کاهش تداوم آن ارائه دهند (Li, 2024: 1446-1468). *مک‌گین*[۲]، *تیلور*[۳] و *مک‌کالگان*[۴] (۲۰۱۹)، دریک پژوهش کیفی به وارسی دیدگاه‌های بازماندگان خشونت خانگی نسبت‌به برنامه‌های تغییر رفتار مرتکبان خشونت پرداخته‌اند. این مطالعه با بهره‌گیری از مصاحبه‌های عمیق با زنانی که شریک یا همسر سابق آن‌ها دوره‌های اصلاح رفتار را گذرانده بودند، انجام شد. یافته‌ها نشان‌دادکه تغییر در رفتار مرتکبان دریک طیف قرار می‌گیرد؛ از تغییرات چشمگیر و مثبت تا تردید نسبت‌به اثربخشی، و حتی تغییرات مضر. بازماندگان براین باور بودند که برنامه‌های سنتی آموزشی-روانی به تنهایی نمی‌توانند تضمین‌کنندهٔ تغییر پایدار باشند و نیازمند بازنگری جدی هستند. نتایج تحقیق بر ضرورت تمرکز بر ایمنی و سلامت روانی بازماندگان و کودکان در ارزیابی این برنامه‌ها تأکید دارد و خاطرنشان می‌سازد که تمرکز صرف بر رفتار مرتکبان، موجب فاصله گرفتن این مداخلات از رسالت اصلی آن‌ها یعنی بخشی از پاسخ یکپارچه به خشونت خانگی می شود (Mcginn, Taylor, Mccolgan, 2019: 1-27).

ادبیات و مبانی‌نظری

خشونت خانوادگی پدیده‌ای پیچیده و چندبعدی است‌که در رشته‌های مختلف علوم اجتماعی و انسانی از منظرهای گوناگون موردبررسی قرار گرفته است. نظریه‌های جامعه‌شناختی، روان‌شناختی و فمینیستی هر یک تلاش کرده‌اند عوامل و ریشه‌های خشونت در خانواده را تبیین کنند (مقبلی، مرادی، ۱۴۰۲: ۱۰۲). از منظر کارکردگرایی، خانواده نهادی اجتماعی است‌که نقش‌ها و وظایف اعضاء را تعریف و تنظیم می‌کند. *تالکوت پارسونز*[۵]، خانواده را براساس تقسیم نقش‌های جنسیتی می‌بیند؛ جایی که مرد به‌عنوان نان‌آور و زن به‌عنوان مدیر داخلی ایفای نقش می‌کنند (مهدوی‌زرگر، ۱۴۰۲: ۶۸). از دیدگاه او، خشونت می‌تواند کارکردی برای حفظ تعادل و بقای خانواده داشته باشد، هرچند در شرایط تغییرات اجتماعی و صنعتی شدن، تضعیف خانواده گسترده و شکل‌گیری خانواده هسته‌ای به افزایش تعارض‌ها و خشونت منجر می‌شود (قادری ۱۴۰۰: ۷۶). در رویکرد تعارض و نظریه‌های انتقادی، خشونت محصول روابط نابرابر قدرت است. *سوزان استاین‌متز*[۶] و *دونالد هایز*[۷]، براین باورند که سلطهٔ مردانه و نابرابری اقتصادی و اجتماعی بستر اصلی خشونت علیه زنان را تشکیل می‌دهد (اسمعیلی، ۱۴۰۳: ۹۹). دیدگاه‌های فمینیستی نیز خشونت خانگی را نتیجهٔ ساختارهای پدرسالارانه و بازتولید نابرابری‌های جنسیتی می‌دانند (بشارتی، ۱۴۰۳: ۵۵). از این منظر، خشونت نه صرفاً یک رفتار فردی، بلکه انعکاس روابط سلطه در سطح اجتماعی است (کارآموز، ۱۴۰۳: ۳۶). *پیر بوردیو*[۸]، با طرح مفهوم خشونت نمادین نشان می‌دهد که چگونه سلطهٔ مردانه درونی شده و حتی توسط زنان نیز بازتولید می شود؛ به‌گونه‌ای که نابرابری و تبعیت، طبیعی و بدیهی جلوه می‌کند (حیدری، ۱۴۰۰: ۳۵-۳۴). نظریه‌های یادگیری اجتماعی و روان شناختی به نقش تجربه و مشاهده در بازتولید خشونت توجه دارند. *آلبرت باندورا*[۹]، نشان داد که رفتارهای خشونت‌آمیز می‌توانند از طریق مشاهده و تقویت آموخته شوند (گل‌گوش، ۱۴۰۴: ۸۲). از این دیدگاه، کودکی که در معرض

---

[۱] *Carrie K. W. Li*
[۲] *Tony Mcginn*
[۳] *Brian Taylor*
[۴] *Mary Mccolgan*
[۵] *Talcott Parsons*
[۶] *Susan Steinmetz*
[۷] *Donald Hayes*
[۸] *Pierre Bourdieu*
[۹] *Albert Bandura*

خشونت خانوادگی قرار دارد، احتمال بیشتری دارد که در آینده به خشونت متوسل شود. همچنین نظریه ناکامی-پرخاشگری *آلبرت کوهن*[۱۰]، بیان می‌کند که فشارهای اقتصادی، بیکاری و ناکامی‌های اجتماعی، افراد را به خشونت سوق می‌دهد (شربتیان، دانش، طوافی، ۱۳۹۶: ۴۳). در رویکرد کُنش متقابل نمادین و تفسیرگرایی، خشونت حاصل معانی و تفاسیری است‌که افراد در تعاملات روزمره خود می‌سازند. *جرج هربرت مید*[۱۱] و *هربرت بلومر*[۱۲]، براین باورند که انسان‌ها براساس تفسیر خود از موقعیت عمل می‌کنند و در شرایط تنش و عاطفه شدید ممکن است خشونت را به‌عنوان رفتاری قابل توجیه به‌کار گیرند (دیویس، ۱۳۹۵: ۷۶-۶۶). همچنین نظریهٔ «احساس اجحاف»؛ خشونت را واکنشی به تبعیض‌ها و نابرابری‌های ادراک‌شده می‌داند (بگرضایی، ۱۳۹۸: ۱۴۸). ازسوی دیگر، نظریه‌های تلفیقی مانند دیدگاه *ویلیام گود*[۱۳]، تلاش کرده‌اند عوامل خرد و کلان را باهم ترکیب کنند. *گود*، باتأکیدبر اختلال در کارکرد خانواده، خشونت را نتیجهٔ نابسامانی در نقش‌ها و توزیع منابع می‌داند. به‌زعم او، هرچه دسترسی فرد به منابع قدرت بیشتر باشد، نیاز کمتری به خشونت برای اعمال نفوذ خواهد داشت (چابکی‌نژاد، ۱۴۰۰: ۲۸). به‌طورخاص خشونت خانگی را نمی‌توان تنها ناشی از ویژگی‌های فردی یا خانوادگی دانست، بلکه باید آن را در بستر گسترده‌تر روابط اجتماعی، نابرابری‌های جنسیتی، فرایندهای جامعه‌پذیری و ساختارهای فرهنگی و اقتصادی تبیین کرد. این چارچوب نظری چندبعدی، امکان درک عمیق‌تر از سازوکارهای خشونت خانوادگی و بروز آن در روابط زوجین را فراهم می‌آورد.

مواد و روش‌تحقیق

این پژوهش باهدف شناسایی و تحلیل خشونت خانگی در میان زوجین ساکن کلان‌شهر تبریز انجام شد و از رویکرد *نظریهٔ داده‌بنیاد*[۱۴]، برای تحلیل داده‌های کیفی بهره گرفت. این روش امکان استخراج الگوها و نظریه‌های واقعی مبتنی‌بر مشاهدات میدانی را فراهم می‌سازد و به‌دلیل محدودیت نظریه‌های موجود در زمینهٔ خشونت خانگی و نیازبه تولید مدل‌های مرتبط‌با واقعیت‌های اجتماعی و فرهنگی، مناسب‌ترین گزینه برای این مطالعه محسوب شد. جامعهٔ موردبررسی شامل افراد متأهل ساکن کلان‌شهر تبریز بود. نمونه‌ها به روش هدف‌مند-نظری و با شیوه گلوله‌برفی انتخاب شدند. در این فرایند، ابتدا افراد دارای تجربهٔ خشونت خانگی شناسایی و پس از کسب رضایت، مصاحبه شدند و سپس از طریق معرفی شرکت‌کنندگان اولیه، افراد جدیدی وارد مطالعه شدند تا به اشباع‌نظری دست پیدا کنیم. این روش امکان تمرکز بر تجربیات واقعی و شناسایی نمونه‌های کمتر قابل دسترس را فراهم ساخت. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق روایی با ۳۰نفر جمع‌آوری شد. برای افزایش اعتماد و راحتی مشارکت‌کنندگان، مصاحبه‌ها توسط پرسشگر هم‌جنس انجام گرفت و ضبط صوتی یا یادداشت‌برداری همزمان استفاده شد. این رویکرد امکان تحلیل دقیق محتوای گفت‌وگو و حفظ حریم شخصی شرکت‌کنندگان را فراهم کرد. تحلیل داده‌ها بااستفاده‌از کدگذاری باز، محوری و انتخابی موردبررسی قرار گرفتند. پژوهشگر با تحلیل مکرر اطلاعات، مقوله‌ها و روابط میان آن‌ها را استخراج کرد تا به مرحلهٔ اشباع‌نظری برسد؛ یعنی زمانی که داده‌های جدیدی برای شکل‌دهی مقوله‌های مستقل یا توسعهٔ مفاهیم موجود به‌دست نمی‌آمد. برای افزایش صحت و پایایی داده‌ها، ابتدا بازبینی نهایی مصاحبه‌ها با مشارکت‌کنندگان انجام شد تا تطابق نتایج با تجربیات واقعی تأیید شود. همچنین تم‌های استخراج شده توسط ۳داور مستقل موردارزیابی قرار گرفت و ۴مصاحبه به ۶دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی داده شد تا واحدهای معنایی به‌طور مستقل استخراج شوند. نتایج تحلیل با آزمون کاپا سنجیده شد و ضریب توافق ۸۲درصد به‌دست آمد که نشان‌دهندهٔ استحکام و اعتبار بالای داده‌ها بود.

بحث و یافته‌های تحقیق

در این بخش، مصاحبه‌ها با رویکرد نظریهٔ داده‌بنیاد تحلیل شد تا شیوه‌ها، عوامل و زمینه‌های خشونت خانگی شناسایی و مدل نظری مربوط تدوین شود. تحلیل‌ها با کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گرفت.

---

[۱۰] *Albert Cohen*
[۱۱] *George Herbert Mead*
[۱۲] *Herbert Blumer*
[۱۳] *William J. Goode*
[۱۴] *Grounded Theory*

کدگذاری باز، نخ ستین مرحله از روش نظریهٔ داده‌بنیاد ا ست‌که پس‌از انجام اولین م صاحبه‌ها آغاز می شود و شامل ن سبت‌دادن کدهای مفهومی و مقوله‌ای به کوچک‌ترین واحد معنادار متن است. این مرحله پایهٔ مفهوم‌سازی در نظریهٔ داده‌بنیاد محسوب می‌شود و پراکندگی داده‌ها را متمرکز کرده و به آن‌ها قوت معنایی می‌بخشد. در پژوهش حاضر، مقوله‌ها از واحدهای معنادار استخراج‌شده از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختاریافته با ۳۰مشارکت‌کننده انتزاع شد برپایهٔ (جدول ۱). فرایند کار شامل ۳مرحله بود: اول، داده‌ها به‌صورت آزاد جمع‌آوری و گزاره‌های دقیق استخراج شد؛ دوم، به هر گزاره کدهای حروفی و رقمی اختصاص یافت که شامل نوع مصاحبه (IN)، جنسیت (F برای زن، M برای مرد)، دو حرف اول شغل، دو حرف اول تحصیلات و عدد آخر سن مشارکت‌کننده بود؛ و سوم، گزاره‌ها براساس مضامین و مفاهیم برچسب مفهومی خوردند و طیف‌های مفهومی شکل گرفتند تا مقوله‌ها استخراج شوند.

جدول ۱. تدوین فرایند کدگذاری باز-(مأخذ: یافته‌های پژوهشی، ۱۴۰۴)

ردیف	گزاره (روایت)	کدها	مقوله (سطح اول)
۱	وقتی باهم مشاجره می‌کنیم و من هم تلاش می‌کنم حرف‌هایم را بگویم و در مقابلش کم نیاورم، چاقو را برمی‌دارد و به طرف من حمله می‌کند.	IN-F-KH-SIK-31	حمله با چاقو (۱، ۲، ۶، ۱۰)
۲	تازه نامزد شده بودیم، من جلوی در بابانینا ایستاده بودم... با کمربندش می‌زند طوری‌که تمام اعضای بدنم زخم می‌شود.	IN-F-KH-DIP-21	سیلی، لگد، مشت، شلاق با کمربند، پنهان کردن از خانواده (۱، ۲، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۳۴، ۳۹)
۳	سر هر چیز ساده عصبانی می‌شود... سرم را انقدر به دیوار کوبید که بیهوش شدم.	IN-F-BI-LIS-29	کشیدن مو، خفه کردن، کوبیدن سر، بیهوش کردن، تهمت زدن (۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۲۴)
۴	سر دعوای هزینه‌های عروسی همیشه سرکوفت می‌زند... فحش و ناسزا می‌گوید.	IN-M-KAR-FOG-35	سرکوفت زدن، قطع ارتباط‌با خانواده، اجبار به عدم ارتباط، فحش و ناسزا (۴، ۵، ۷، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۸، ۲۳، ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۶)
۵	پسردایی بابا بود... با سیم کابل کتکم می‌زند، گاز می‌گیرد، موهایم را با قیچی برید.	IN-F-AZ-LIS-32	اعتیاد، کبودی بدن، گاز گرفتن، کشیدن دست و پاها، نیشگون، پرت وسایل، بریدن مو با قیچی (۱۲، ۱۵، ۳۲، ۳۳، ۳۶، ۳۷)
۶	وقتی نامزد شدیم دانشجو بودم... ابروهایم را با قیچی برید تا نتوانم دانشگاه بروم.	IN-F-KH-LIS-38	جلوگیری از تحصیل، تهمت خیانت، توهین، تعقیب، کنترل گوشی، بریدن ابروها (۱۲، ۱۵، ۳۲، ۳۳، ۳۶، ۳۷)
۷	وقتی خانه هستم همش با ذهن و روحم بازی می‌کند... سوءظن دارد.	IN-M-KAR-LI-24	بازی ذهنی، نق زدن، کنترل گوشی، قهر، سکوت، نگاه خشمگین، خودخواهی، سوءظن (۴، ۱۸، ۳۲، ۳۶، ۳۷، ۳۰، ۳۱)
۸	با خواهرش همکلاسی بودیم... مرا مجبور می‌کند خانه را تمیز کنم.	IN-F-KH-SIKL-26	ناراحت کردن، ناسزا، تحقیر اندام، مقایسه، اجبار به کار خانه، تنبلی، ایرادگیری مداوم (۱، ۲، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۳۴، ۳۹)
۹	با بچه‌هایم با عصبانیت صحبت می‌کند... مرا تهدید کرد که به شکمت می‌زنم.	IN-M-AZ-DIP-44	عصبانیت، فریاد، هل دادن، تهدید با وسیله تیز، زورگویی، تحمیل حرف خود (۱، ۲، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۰، ۳۴، ۳۹)
۱۰	اختلاف سنی ما ۱۴سال است... نفقه نمی‌دهد، اجازه نمی‌دهد من کار کنم، کتک می‌زند و بیرون می‌اندازد.	IN-F-BAZ-DIP-40	خساست مالی، ندادن پول و نفقه، عدم اجازه کار، کتک زدن، انداختن بیرون خانه (۱، ۲، ۶، ۱۱)
۱۱	درآمد من کافی نیست... هزینه‌های مالی را تحمیل می‌کند و انتظار ولخرجی دارد.	IN-M-BAZ-EB-33	ولخرجی، اعمال فشار مالی، تحمیل خواسته‌ها فراتر از درآمد (۵، ۱۱، ۱۹، ۲۴)
۱۲	اوایل آشنایی مهربان بود... رابطهٔ جنسی ناخواسته، زورگویی جنسی و تحقیر جنسی تجربه کردم.	IN-F-KH-VAK-37	زور گفتن در رابطه جنسی، رابطه جنسی ناخواسته، تحقیر جنسی (۱، ۲، ۳، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۹، ۲۴، ۲۹)
۱۳	همه چیز را دروغ گفته بود... خانواده‌اش در پوشش و ارتباطات محدودم می‌کنند.	IN-F-FOG-KAR-35	دخالت خانواده همسر، محدودیت پوشش، ممانعت از رفتن به مکان‌های تفریحی، محدودیت ارتباط فامیلی (۴، ۹، ۲۵، ۲۸، ۳۱)
۱۴	خانه اجاره‌ای گرفتیم... قفل کردن در، قطع تلفن، دیر آمدن، تحقیر خانواده همسر.	IN-F-MO-LIS-41	ضعف حمایت خانوادگی، حبس زن در خانه، تحقیر خانواده همسر (۴، ۸)
۱۵	همش سرش توی گوشی است... احساس افسردگی، بی‌ارزشی و طلاق عاطفی دارم.	IN-F-KH-DIP-44	فضای مجازی، افسردگی، احساس بی‌ارزشی، آشفتگی روابط، طلاق عاطفی (۴، ۵، ۱۸، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۳۱)
۱۶	وقتی وارد خانه می‌شوم، قیافهٔ اخموی زنم را می‌بینم... هیچ مهارت ارتباطی مناسب وجود ندارد.	IN-M-KAR-LIS-26	اخم کردن، بازخواست، احساس بی‌قدرتی، نداشتن مهارت ارتباطی، ازدواج سنتی (۳۹، ۴۱)
۱۷	هرکاری رو شروع می‌کند موفق نمی‌شود... کتک و فحش، فروش اجباری اموال و فشار اقتصادی تجربه شد.	IN-F-KH-EB-41	فقر، شکست اقتصادی، کتک، فحش، سواستفاده از اموال، فرستادن به خانه پدری، دریافت اجباری ارثیه (۳۹، ۴۱)
۱۸	شخصیت تلافی‌جویانه دارد... تحقیر خانواده همسر و چرخهٔ خشونت خانوادگی.	IN-F-KH-BI-49	تلافی جویی، تحقیر خانواده همسر، ناسازگاری نقش، خشونت آموخته شده، چرخهٔ خشونت (۲، ۴، ۵)
۱۹	وقتی به خانه می‌آید اضطراب وجودم را می‌گیرد... پرخاشگری و استمرار خشونت علیه زنان.	IN-F-KH-EB-40	اضطراب، پرخاشگری، نفرت، تحقیر روانی، مردسالاری، سرسپردگی، پنهان‌کاری، استمرار خشونت، الگوی فرهنگی خشونت مرد (۳۹، ۴۰)
۲۰	خانوادگی دست بزن دارند... مجبور به خاملگی، تبعیض جنسیتی، بی‌توجهی و انتقاد از غذا.	IN-F-KESH-BI-60	خشونت آموخته شده، کتک یا چوب، تحمیل خاملگی، تبعیض جنسیتی، آزار مادر به خاطر جنسیت جنین، بی‌توجهی، درد دل نکردن، انتقاد (۱۳)
۲۱	تحمیل خانواده باعث شد با دخترعموبیم ازدواج کنم... محدود کردن ارتباطات و کنترل قهری.	IN-M-KAR-LI-38	ازدواج تحمیلی، ترک خانه، محدودیت ارتباط، کنترل قهری مرد (۱۱، ۱۶، ۱۹، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۸)
۲۲	کارش توهین و تحقیر است... اجازهٔ صحبت در جمع نمی‌دهد، تهدید به طلاق و ازدواج مجدد.	IN-F-KH-KAR-35	توهین، تحقیر، شرمگین کردن، تهدید به طلاق و ازدواج مجدد، عدم حمایت خانواده (۱۱، ۱۶، ۱۹، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۸)
۲۳	زنم لجباز است... توجه بیشتر به دیگران، مقایسه، تهدید به خودکشی.	IN-M-NAN-DIP-33	لجبازی، مقایسه، تهدید خودکشی، اتهام بی‌احساسی و بی‌ناموسی (۴، ۵، ۱۸، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۳۱)
۲۴	با اصرار مادرم ازدواج کردم... کنترل حساب و ولخرجی، فشار به ثبت دارایی به اسم همسر.	IN-M-KAR-LIS-27	ازدواج تحمیلی، کنترلگر مالی، ولخرجی، فشار برای ثبت دارایی (۴، ۱۸، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۳۱)
۲۵	بعد از ازدواج ۱ سال در خانه پدری شوهرم زندگی کردم... خشونت تمادین، اجبار به کار خانه، تهدید.	IN-F-KH-SIL-48	خشونت نمادین، تحمیل کار خانه، تهدید به گرفتن فرزندان، استوره جنسیتی (۳، ۸)
۲۶	مشکلات خانوادگی باعث شد سیگاری شوم... تهدید با مهریه، احساس گناه و بی‌لیاقتی.	IN-M-AZ-DIP-37	سیگاری بودن، عدم احترام به باورهای مذهبی، تهدید با مهریه، احساس گناه (۱۹، ۲۰، ۳۶)
۲۷	سختی‌های خانه باعث وسواس و نفرین... خشونت درونی شده، احساس فرودستی و تحکم مرد.	IN-F-KH-RA-55	وسواسی شدن، نفرین، تربیت ناقص فرزندان، درونی‌سازی خشونت، تحکم مرد (۱۲، ۱۵، ۳۲)
۲۸	توجه نکردن به خواسته نامعقول... لجبازی، قطع رابطه جنسی عمدی، کنترل مالی.	IN-M-AZ-DIP-20	خواسته نامعقول، لجبازی، قطع رابطه جنسی، سکوت آزاردهنده، ولخرجی (۱۹، ۲۰، ۳۶)
۲۹	قبل از من ازدواج کرده بود... پسرم غمگین، درگیری روزانه، دخالت خانواده.	IN-F-AR-LIS-35	تعدد ازدواج، دخالت خانواده، غمگینی فرزندان، عدم حمایت خانواده (۲، ۱)
۳۰	مشکلش چشم و دلش سیر نیست... صیغه و خیانت، کتک زدن و تحمل برای فرزندان.	IN-F-KH-EB-36	خیانت، تعدد ازدواج، کتک زدن، تحمل خشونت (۴، ۶، ۹، ۱۹)

در مرحلهٔ کدگذاری محوری، مقوله‌ها و مفاهیم ا ستخراج شده از کدگذاری باز تحلیل، مقای سه و بایکدیگر ترکیب گردیدند. در این فرایند، داده‌ها تقلیل و تلخیص یافته، درهم‌آمیخته و در قالب ساختاری منسجم سامان‌دهی شدند. بدین‌ترتیب آنچه در مرحلهٔ باز به‌صورت پراکنده و منفک شناسایی شده بود، در این مرحله براساس ارتباطات درونی، سازمان‌یافته و معنادار گردید. دراین‌راستا، مفاهیم اولیه برگرفته از روایت‌های مشارکت‌کنندگان در سطوح مختلف معناپردازی شدند. به‌گونه‌ای که ابتدا مقوله‌های سطح اول (۱۸۹مقولهٔ جزئی و اولیه)، از دل داده‌های خام استخراج گردید. سپس این مقوله‌ها برمبنای شباهت‌ها و پیوندهای مفهومی در قالب مقوله‌های سطح دوم د سته‌بندی شدند و در گام بعد، مقوله‌های هم‌خانواده و مرتبط در سطحی فراگیرتر ادغام شده و به شکل محورهای سطح سوم (خو شه‌ای)، سازمان‌دهی یافتند. برونداد این فرایند، ۶محور ا صلی در سطح سوم بود به‌مثابهٔ: ۱. محور شیوه‌های بروز خ شونت خانگی: شامل خ شونت بدنی، ج سمی، بهدا شتی، روانی، عاطفی، کلامی، اقت صادی، اجتماعی، جن سی، فرهنگی و حقوقی. ۲. محور شرایط علّی: شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی، روان‌شناختی و جسمی که بروز خشونت را تسهیل یا تشدید می‌کنند. ۳. محور شرایط مداخله‌گر: شامل تحکم و فراد ستی مردان، افکار و قالب‌های کلیـ شه‌ای هم سران، تبعیض جن سی و ساختار قدرت در خانه. ۴. محور شرایط زمینه‌ای: شامل عدم حمایت خانواده زن، آ شفتگی روابط عاطفی زوجین، نگرش مرد سالارانه به روابط زنا شویی، فقر اقتصادی، فرهنگ‌پذیری خشونت، کمبود آموزش‌های عمومی برای همسران و جامعه‌پذیری خشونت. ۵. محور پیامدهای خشونت خانگی: شامل اف سردگی، ا ضطراب، پرخا شگری، کاهش اعتمادبه‌نفس، اح ساس بی‌ارز شی، خجالت و بی‌لیاقتی، کاهش آ ستانه تحمل، تنفر زوجین، تپش قلب، ناتوانی در تربیت فرزندان، پرخا شگری یا اف سردگی فرزندان، سردی روابط، ارتباطات منفی در خانواده، احساس طرد شدگی، احساس گناه، احساس فرودستی، خیانت، ایجاد وسواس، طلاق عاطفی و درونی‌سازی خشونت. و ۶. محور راهبردهای خشونت: شامل ایجاد چرخه خشونت در خانواده، خشونت آموخته‌شده و ناسازگاری نقش.

در نهایت، پدیدهٔ هسته‌ای که هستهٔ اصلی شبکهٔ مفاهیم و معانی تحقیق را تشکیل می‌دهد، تحت‌عنوان «پیوند تحمیل شده»، استنتاج شد. این پدیده، مرکز اتصال تمامی محورها اعماز شیوه‌های خشونت، شرایط علی و زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، پیامدها و راهبردها است و چارچوب اصلی مدل نظری تحقیق را شکل می‌دهد.

هدف نهایی نظریه‌پردازی بنیادی، تولید نظریه است نه صرفاً توصیف پدیده. ازاین‌رو، کدگذاری انتخابی برمبنای نتایج دو مرحلهٔ پیشین (باز و محوری)، به‌منزلهٔ اصلی‌ترین گام نظریه‌پردازی عمل می‌کند. اشتراوس و کوربین این مرحله را معادل با آنچه گلیسر «پدیدایی نظریه»؛ می‌نامد، دانسته‌اند. یعنی فرایندی که در آن نظریه از دل داده‌ها و معانی انتزاعی برخاسته از موقعیت‌های انسانی و اجتماعی ظهور می‌کند. یافته‌های این تحقیق نشان دادکه محیط خانوادگی در جامعهٔ موردمطالعه با یک پدیدهٔ هسته‌ای تحت عنوان «پیوند تحمیل‌شده»، مواجه است. پدیده‌ای که تمامی شرایط علّی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها پیرامون آن سازمان یافته‌اند. براین اساس، مدل‌نظری تحقیق به‌صورت تکوینی از دل داده‌ها استخراج شد و مؤلفه‌های آن به‌شرح زیر است:

- **شرایط علّی:** مهمترین عواملی که زمینه ساز خشونت خانگی و ایجاد پدیدهٔ «پیوند تحمیل شده»، هستند عبارت‌انداز: پایگاه اقتصادی–اجتماعی، اعتیاد، سرمایهٔ فرهنگی، اختلاف سنی، فضای مجازی، بیماری‌های عصبی، عزت‌نفس پایین، ضعف مهارت‌های ارتباطی، افسردگی، ناکامی، بدگمانی، رفتارهای تلافی‌جویانه، عدم کنترل خویشتن، پنهان‌کاری، مشروعیت‌بخشی به خشونت و سرسپردگی زنان.
- **شرایط زمینه‌ای:** مجموعه‌ای از بسترها که شدت و بروز خشونت خانگی را تسهیل می‌کنند، شامل: عدم حمایت خانواده زن و احساس بی‌پناهی، نگرش مردسالارانه به روابط زناشویی، فقر اقتصادی، آشفتگی روابط عاطفی زوجین، فرهنگ‌پذیری خشونت، جامعه‌پذیری خشونت از دوران کودکی و کمبود آموزش‌های عمومی برای همسران.
- **شرایط مداخله‌گر (تعدیل‌کننده):** عواملی که به‌شکل غیرمستقیم و از سطحی بالاتر بر نحوهٔ بروز خشونت تأثیرگذارند، شامل: تحکم و فرادستی مردان، قالب‌های کلیشه‌ای همسران، تبعیض جنسی و ساختار قدرت در خانه.
- **راهبردها:** چهار راهبرد اصلی در فرایند بروز خشونت خانگی شناسایی شد: بروز خشونت‌های ده‌گانهٔ خانگی (بدنی، جسمی، بهداشتی، عاطفی، روانی، کلامی، اقتصادی، اجتماعی، جنسی، فرهنگی و حقوقی)، تداوم چرخه خشونت خانگی در خانواده، خشونت آموخته‌شده و ناسازگاری نقش.
- **پیامدها:** بروز خشونت‌های خانگی پیامدهای روانی و اجتماعی متعددی را برای زنان، مردان و فرزندان ایجاد می‌کند؛ ازجمله: افسردگی، اضطراب، پرخاشگری، کاهش اعتمادبه‌نفس، احساس بی‌ارزشی و بی‌لیاقتی، کاهش آستانهٔ تحمل، تنفر زوجین، تپش قلب، ناتوانی در تربیت فرزندان، پرخاشگری یا افسردگی فرزندان، سردی روابط زناشویی، ارتباطات منفی در خانواده، احساس طردشدگی، احساس گناه و فرسودگی، خیانت، وسواس و طلاق عاطفی.

بدین‌ترتیب، نظریهٔ برآمده از این پژوهش براین نکته تأکید دارد که خشونت خانگی نه یک پدیدهٔ منفرد، بلکه نتیجهٔ برهم‌کنش پیچیدهٔ عوامل علّی، زمینه‌ای و مداخله‌گر است‌که در قالب راهبردها به ظهور رسیده و پیامدهای گسترده‌ای را درپی دارد. پدیدهٔ هسته‌ای «پیوند تحمیل‌شده»، مرکز انسجام این شبکه مفهومی است و چارچوب اصلی نظریهٔ حاصل از تحقیق را تشکیل می‌دهد.

نتیجه‌گیری و ارائهٔ پیشنهادها

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش گراندد تئوری به شناسایی و تبیین شیوه‌های ده‌گانهٔ خشونت خانگی در میان متأهلین شهر تبریز پرداخت. یافته‌ها نشان دادند که خشونت در قالب‌های جسمی، بهداشتی، عاطفی، روانی، کلامی، اقتصادی، اجتماعی، جنسی، فرهنگی و حقوقی بروز می‌یابد و درکنار آن، مجموعه‌ای از عوامل علّی همچون پایگاه اجتماعی–اقتصادی، اعتیاد، اختلاف سنی، ضعف مهارت‌های ارتباطی، عزت‌نفس پایین، افسردگی، بدگمانی، ناکامی و پنهانکاری، زمینه‌ساز تقویت این خشونت‌ها هستند. همچنین شرایطی مانند نگرش مردسالارانه، فقر اقتصادی، آشفتگی روابط عاطفی زوجین، فرهنگ‌پذیری خشونت، کمبود آموزش عمومی و نبود حمایت خانوادگی، بستر بروز و تداوم خشونت را فراهم می‌آورند. ازسوی‌دیگر، مداخلاتی نظیر سلطه‌جویی مردان، قالب‌های کلیشه‌ای جنسیتی و ساختار قدرت در خانواده، به‌مثابهٔ شرایط مداخله‌گر عمل کرده و شدت و شکل بروز خشونت را تعدیل می‌کنند. بدین‌ترتیب، راهبردهایی همچون تداوم چرخه خشونت، بازتولید خشونت آموخته شده و ناسازگاری نقش، موجب تثبیت این

و ضعیت می شوند. پیامدهای حا صل از این فرایند، نه‌تنها شامل ا ضطراب، اف سردگی، پرخا شگری، کاهش اعتمادبه‌نفس، اح ساس بی‌ارز شی و طلاق عاطفی در سطح فردی ا ست، بلکه به فروپا شی روابط خانوادگی، پرورش نسل‌های پرخا شگر و بازتولید خشونت در جامعه نیز می‌انجامد. درنتیجه، نتایج تحقیق نشـان می‌دهد که خشـونت خانگی یک پدیدهٔ چندبعدی و نظام‌مند اسـت‌که از برهم‌کنش پیچیدهٔ عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرد. این پدیده در قالب «پیوند تحمیل شده»، بر زندگی زوجین سایه افکنده و روابط خانوادگی را به چرخه‌ای ناخوا سته و اجباری بدل می سازد. تبیین این فرایند، ضرورت سیا ست‌گذاری‌های پی شگیرانه، آموزش‌های عمومی، تقویت حمایت‌های اجتماعی و بازاندیشی در ساختارهای فرهنگی و جنسیتی را بیش‌ازپیش آشکار می‌سازد.

منابع

- اسمعیلی، ملیسا. (۱۴۰۳). ***نه به خشونت (راهبردهای مقابله‌با چرخهٔ خشونت فیزیکی و روانی).*** چاپ‌اول، تهران: انتشارات خط آخر.
- بشارتی، فریبا. (۱۴۰۳). ***چرخهٔ خشونت: (راهبردهای درمان پذیرش و تعهد برای آسیب‌دیدگان خشونت زناشویی).*** چاپ‌اول، ویراستار: جواد سیدجعفری‌مجرد، کرج: انتشارات روان‌آگاه.
- بگرضـــایی، پرویز. (۱۳۹۸). ***مطالعهٔ جامعه‌شـــناختی علل و زمینه‌های بروز خشـــونت خانگی علیه زنان باتأکیدبر ســـرمایههٔ اجتماعی (موردمطالعه: زنان متاهل شهر ایلام).*** فصلنامهٔ علمی‌پژوهشی–فرهنگی تربیتی زنان و خانواده، دورهٔ ۱۴، شمارهٔ ۴۹، ۱۷۶–۱۴۷.
- چابکی‌نژاد، زهرا. (۱۴۰۰). ***خشونت خانگی.*** چاپ‌اول، یزد: انتشارات اندیشمندان یزد.
- حیدری، حسین. (۱۴۰۰). ***مطالعهٔ جامعه‌شناختی خشونت زناشویی و تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر آن (مطالعه‌موردی: زوجین شهر تهران).*** فصلنامهٔ علمی‌پژوهشی–توسعهٔ اجتماعی، دورهٔ ۱۶، شمارهٔ ۲؛ (پیاپی ۶۲)، ۷۰–۳۳.
- دیویس، ریچارد ال. (۱۳۹۵). ***خشونت‌های خانگی.*** ترجمهٔ: محمد منصوری. چاپ‌اول، تهران: انتشارات دانشگاه علوم‌انتظامی امین.
- رشاد، محجوبه. (۱۴۰۱). ***نگاهی به رویکرد جامعه‌شناختی پدیدهٔ خشونت علیه زنان.*** چاپ‌اول، تهران: انتشارات زرنوشت.
- سلطانی، ساناز. شعاعی. لیلا. (۱۴۰۴). ***فراسوی درد: روان‌درمانی مثبت‌نگر و بازیابی نشاط، پیوستگی و رضایت در زنان خشونت دیده.*** چاپ‌اول، اهواز: آرمانی‌ها.
- شربتیان، محمدحسن. دانش، پروانه. طوافی، پویا. (۱۳۹۶). ***تحلیل جامعه‌شناختی خشونت خانگی علیه زنان و رابطهٔ آن با احساس امنیت در خانه (مطالعهٔ موردی زنان ۵۴–۱۸ سال شهر میانه).*** فصلنامهٔ علمی‌پژوهشی–پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، دورهٔ ۶، شمارهٔ ۱؛ (پیاپی ۱۶)، ۷۲–۴۲.
- قادری، زهره. (۱۴۰۰). ***شیوه‌های حمایت از زنان در برابر خشونت خانگی در نظام حقوقی ایران و اسناد بین‌المللی.*** چاپ‌اول، تهران: انتشارات جنگل.
- قنبری‌پناه، افسانه. برناک، ائلیاز. (۱۴۰۳). ***روان‌شناسی خشونت خانگی.*** چاپ‌اول، تهران: انتشارات دانشگاه آزاداسلامی واحد تهران‌مرکزی.
- کارآموز، فرشته. (۱۴۰۳). ***خشونت خانگی علیه زنان.*** چاپ‌اول، رشت: انتشارات وارسته.
- کاظمی، زهرا. قاسمی، قاسم. (۱۴۰۲). ***عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت خانگی علیه زنان (مطالعه‌موردی شهر ستان کرج).*** فصلنامهٔ علمی‌پژوهشی–پژوهش‌های حقوق‌جزا و جرم‌شناسی، دورهٔ ۱۱، شمارهٔ ۲۱، ۱۶۳–۱۳۱.
- گل‌گوش، ربابه. (۱۴۰۴). ***علل بدرفتاری با همسر.*** چاپ‌اول، گرگان: انتشارات نوروزی.
- مرادی، علی. فرجیان، مرتضی. عزیزخانی، اقباله. (۱۴۰۳). ***تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر بروز خشونت خانگی در بین زوجین ساکن در کلان‌شهر تبریز.*** فصلنامهٔ علمی‌پژوهشی–مطالعات جامعه‌شناختی شهری، دورهٔ ۱۴، شمارهٔ ۵۲، ۱۴۱–۱۱۶.
- مقبلی، نینا. مرادی، کبری. (۱۴۰۲). ***رفتاردرمانی دیالکتیکی و زنان قربانی خشونت خانگی.*** چاپ‌اول، تهران: انتشارت مؤسسهٔ آموزشی تألیفی ارشدان.
- مهدوی‌زرگر، سهند. (۱۴۰۲). ***خانواده و خشونت علیه زنان.*** اردبیل: انتشارات محقق اردبیلی.
- میرزایی، ابراهیم. محمدی، فایزه. فیض‌اللهی، علی. (۱۳۹۹). ***مطالعهٔ جامعه‌شـــناختی میزان خشـــونت علیه زنان در خانواده و عوامل مؤثر برآن (مطالعه‌موردی: شهر کرمانشاه).*** فصلنامهٔ علمی‌پژوهشی– زن و جامعه، دورهٔ ۱۱، شمارهٔ ۴۳، ۳۲۲–۲۷۹.
- Li, Carrie K. W. (2024). ***A Qualitative Study On How Intimate Partner Violence Against Women Changes, Escalates, And Persists From Pre- To Postseparation.*** Family Process, 63(3): 1446-1468.

- Mcginn, Tony. Taylor, Brian. Mccolgan, Mary. (2019). ***A Qualitative Study Of The Perspectives Of Domestic Violence Survivors On Behavior Change Programs With Perpetrators.*** Journal Of Interpersonal Violence, 36(17-18): 1-27.